निकुब्जकर्णि अव्य० निकुब्जौ बहुनौ कर्णौ यत्र द्विदण्ड्या० दृष्टसमा० । बहुव्यकर्णके

निकुञ्चक पु० नि+कुच–ण्वुल् । १कुडवपादे प्रस्थपरिमाणे अमरः २वानीरभेदे जलवेतसे भावप्र० ।

निकुञ्ज पु०न० नितरां कौ जायते जन–ड पृषो० । लतादिपिहितोदरे कुञ्जे "कपिकुलसुपयाति क्लान्तमद्रेर्निकुञ्जम्" ऋतुव० ।

निकुञ्जिकाम्ला स्त्री निकुञ्जसुत्पत्तिस्थानत्वेनाम्लता ठन् कर्म० । कुञ्जवल्लर्यां श्रीफलतुल्यगुणायां लतायाम् राजनि० ।

निकुम्भ पु० नि+कुभि–अच् । १दन्तीवृक्षे २कुम्भकर्णराक्षसपुत्रभेदे च मेदि० । "स कुम्भश्च निकुम्भश्च कुम्भकर्णात्मजावुभौ" रामा० लङ्का० ७५।४६श्लो० । ३दानवभेदे "निचन्द्रश्च निकुम्भश्च कपटः कपटस्तथा" भा०आ० ७५ अ० । ४प्रह्लादस्य ४पुत्रभेदे "प्रह्लादस्य त्रयः पुत्राः ख्याताः सर्वत्र भारत ! । विरोचनश्च कुम्भश्च निकुम्भश्चेति भारत !" भा०आ० ६०अ० । ५सूर्य्यवन्दपुत्रे "सूर्य्यवर्च्च निकुम्भोऽभूत् आत्मधर्मरतः सदा" हरिवं० १२अ० । ६विश्वदेवभेदे "विश्वदेवाश्च विश्वायां धर्मोत्पन्ना इति श्रुतिः" इत्युपक्रमे "विश्वावसुसुपर्णौ निकुम्भश्च महाबलाः" हरिवं० २०४ अ० । तत्र निकुम्भ इत्यत्र विष्कुम्भ इति पाठान्तरम् । ७कुरुसेनाधिपान्तर्गते नृपभेदे "दुःशासनो निकुम्भश्च कुरुभेदी पराक्रमी" भा०द्रो०१५६अ० । ८कुमाराङ्गचरभेदे "महुकर्णो निकुम्भश्च पद्मः कुमुद एव च" भा०व०७६अ० तत्सेनाध्यक्षौ । ९राक्षसे शिवानुचरभेदे "पार्श्वे तिष्ठन्मांसुच्च निकुम्भमिदमब्रवीत् । राक्षसेश ! पुरीं गत्वा शून्यां वाराणसीं कुरु" हरिवं० २९अ० "अवेहि मां किङ्करमष्टमूर्त्तेः कुम्भोदरं नाम निकुम्भमित्रम्" रघुः १०दन्तीवृक्षे स्त्री गौरा० ङीष् वा राजनि० ।

निकुम्भाख्यबीज न० निकुम्भं दन्तिकाख्यबीजमाख्याति खबीजेन आ+ख्या–क । जयपाले राजनि० ।

निकुम्भित न० नि+कुभि–क्त । नृत्यकरणभेदे "करणानान्तु सर्वेषां सामान्यं लक्षणन्त्विदम् । प्रायो वामकरो वक्षःस्थितोऽन्यः पुरतोऽङ्गुलः । पादाभ्यां करणं ज्ञेयं शतमष्टोत्तरं मतम्" इत्युपक्रमे "निकुम्भितं पार्श्वक्रान्तमतिक्रान्तं विवर्त्तनम्" सङ्गीतदा० ।

निकुम्भिला स्त्री लङ्कायाः पश्चिमभागस्थायां १गुहायां २ततस्थदेव्याञ्च "मानुषं मांसमाहारं प्रगृह्यामो निकुम्भिलाम्" रामा०सु०२४।४५ "निकुम्भिला नाम लङ्कायाः पश्चिमभागवर्त्तिनी महाकाली तां ततस्समीपं गत्वा प्रगृह्णामः" इति तट्टीका । "तेन वीरेण तपसा वरदानात् स्वयम्भुवः । अस्त्रं ब्रह्मशिरः प्राप्तं कामगाश्च तुरङ्गमाः । स एष किल सैन्येन प्राप्तः किल निकुम्भिलाम् । यद्युत्तिष्ठेत् कृतं कर्म कृतानृ सर्वांश्च विद्धि नः। निकुम्भिलामसंप्राप्तमक्षतास्त्रं च यो रिपुः" रामा०लङ्का०८५।११श्लो० ।

निकुरम्ब न०नि+कुर–मन्दे वा० अम्बच् । समूहे अमरः । "अनिशतरलकिशलयनिकरेण करेण लतानिकुरम्बम्" गीतगोविन्दम् ।

निकुलीनिका स्त्री निपाते "गतागतं प्रतिगतं चुट्टीच शिकुलीनिकाः" भा०क० ४९अ० । "निकुलीनिकाः निपाताः" नीलकण्ठः ।

निकूल पु० नरमेधाङ्गे षष्ठ्यूपे पशुभेदालम्भोद्देश्ये देवभेदे "उत्कूलनिकूलाभ्यन्निधिनम्" यजु० २०।१४।

निक्लात त्रि०नि+क्ल–क्त । १पराभूते २दूरीकृते ३घटे अमरः । ४पतिते ५नीचे च मेदि० ।

निक्लति स्त्री नि+क्ल–भावे क्तिन् । १भर्त्सने २खेदे ३याञ्चे मेदि० ४दैन्ये शब्दरत्ना० "निक्लतिपरेषु परेषु भूरिधाम्नः" किरा० "निक्लत्या कामये नाहं सुखान्युत धनानि वा" भा०व० २०४ श्लो० । ५पृथिव्यां निघण्टुः । साध्यायां धर्मस्य पुत्रे ६वसुभेदे "यज्ञस्य ततो वासुमहस्रं निक्लतिं वसुम् । धर्मस्यापत्यमित्येवं साध्यायां वै व्यजायत" हरिवं० २०४अ० । [अमरः ।

निक्लृष्ट त्रि० नि+क्लृष–क्त । अधमे आचाराद्विनिन्दिते

निकेचाय पु० नि+चि–यङ् लुक्–घञ् "आदेश कः" इति सूत्रे च कः इति वक्तव्ये आदेरित्युक्तिर्यङ्लुक्यादेरेव चि०कौ०उक्तेः आदेः चस्य कः । गोमलादीनां पुनःपुनः राशीकरणे

निकेत पु० नि+कित–निवासे आधारे घञ् । १गृहे निकेतने भरतः । "निकेतः श्रूयते पुण्यो यत्र विश्रवसो सुतः" भा०व० ८९अ० ।

निकेतन न० नि+कित–निवासे आधारे ल्युट् । १गृहे अमरः "अरण्येऽनियमस्तेषां इत्यमूस्तनिकेतनः" मनुः । कर्मणि ल्युट् । २पलाण्डौ पु० शब्दच० ।

निकोचक पु० नि+कुच–मन्दे वुन् । अङ्कोटे अमरः अच् निकोच तत्रार्थे "निचुलपिचु निकोचकोरमाचमलतोनि